

Mager, lenig en licht. Die kenmerken maakten de kleine, vleesetende dinosauriër *Coelophysis* tot een goede jager.

Scelidosaurus was een plantenetter. Een pantser van beenplaten op zijn huid beschermde hem tegen jagers zoals *Coelophysis*.

Rhamphinion

boomvaren

Araucaria

Scelidosaurus

Calsoyasuchus

Sarhsaurus

Scutellosaurus

Kayentatherium

Araucaria of de slangenden was een van de meest voorkomende naaldbomen van de Jura.

In de schaduw van grote bomen groeiden boomvarens, die waren het voedsel voor plantenetters.

Scutellosaurus was zo groot als een hond. Hij was het kleine, gepantserde familielid van de grotere *Stegosaurus*, die zwaardere beenplaten had.

Sarhsaurus met zijn lange nek was een plantenetter. Hij was verwant met de reusachtige, zware sauropoden (plantenetende dinosauriërs).

Steenarenden zweefden over de grasvlaktes op zoek naar hun prooi, net zoals vandaag in afgelegen noordelijke streken.

In de ijstijd bouwde de mens op de steppe hutten met de beenderen van dode mammoeten. Over de beenderen legde hij dierenhuiden.

JAGERS IN DE IJSTIJD

Pleistoceen 21.000 jaar geleden

Tijdens het hoogtepunt van de ijstijd bedekte een ijskap grote delen van de noordelijke continenten. Dat landijs was omringd door een boomloze, halfbevroren toendra. Daarachter lag de mammoetsteppe: een groot, droog grasland waar ontzettend veel verschillende dieren leefden, zoals de prachtige wolharige mammoet.

steenarend

kamp

steppebizon

muskusos

wolharige neushoorn

wilde paarden

saiga-antilope

Steppebizon graasden in kuddes, net zoals de bizon in Noord-Amerika nu.

Wilde paarden voelden zich thuis op de vlakte. Ze waren heel snel en konden zo ontsnappen aan gevaar.

De wolharige neushoorn had de grootte van de moderne witte neushoorn. Dankzij het energierijke vet in de bult op zijn schouder kon hij de barre winter doorkomen.

Muskusossen leefden in kleine kuddes op de toendra. Net zoals nu waren ze een lekker maal voor de poolwolven.

Zijn lange haar beschermde de wolharige mammoet tegen de kou. Hij had lange, gekrulde slagstanden en was even groot als de Afrikaanse olifant.

De holenleeuw was een van de meest gevreesde roofdieren van zijn tijd. Net zoals de Afrikaanse leeuw leefde hij in een troep die samen op grotere prooien joeg.

raven

wolharige mammoet

holenleeuw

rendier

mensen

Raven pikten met hun sterke snavel in de kadavers van dode dieren.

Rendierkuddes zwerven over de vlaktes, bejaagd door wolven en mensen.

De saiga-antilope was aangepast aan het leven op de koude, droge graslanden en kwam voor op de hele mammoetsteppe, van het Verenigd Koninkrijk over Siberië tot Alaska.

Mensen uit de ijstijd waren zoals wij, maar gebruikten gereedschap en wapens van steen. Om zich warm te houden droegen ze kleren van dierenvachten.

De eerste dorpen bestonden uit dichte groepjes huizen. De bewoners waren boeren of maakten goederen die ze ruilden voor eten.

De mensen teelden gewassen, maar verzamelden ook voedsel in de natuur. Deze inheemse palmbomen brachten sappige, zoete dadels voort.

De boeren aten veel vis. Als ze die droogden, konden ze hem bewaren en later opeten.

DE EERSTE BOEREN Holoceen 9000 jaar geleden

Aan het einde van de ijstijden begon de aarde op te warmen. De inwoners van het Midden-Oosten ontdekten dat ze zaden van wilde planten konden zaaien om graan en andere gewassen te telen. Zij waren de eerste boeren. Vanaf 9000 jaar geleden brachten de akkers genoeg voort om gemeenschappen te voeden waar niet iedereen boer was. Mensen met verschillende beroepen woonden samen en bouwden de eerste dorpen.

Voor aardewerk werd uitgevonden, nam de mens water mee in dierenhuiden.

Er waren veel herten en andere wilde dieren. Herten waren een probleem, want ze peuzelden de oogst op. Tegelijk waren ze zelf ook een bron van voedsel.

De boeren gebruikten pikhouwelen, schoffels en sikkels. Die maakten ze van hertengeweien en hout waaraan ze vuurstenen lemmeten vastbonden.

Net zoals al duizenden jaren lang joegen ze met speren en pijlen met een stenen punt op everzwijnen, herten en andere dieren.

De mens joeg ook op grote vogels zoals kraanvogels en raapte in de lente eieren uit de nesten.

De boerderijen waren eenvoudige, vierkante lemen gebouwen met een plat dak.

Gevaarlijke roofdieren zoals de wolf vormden een bedreiging voor de eerste boeren.

Stevige omheiningen rond de akkers moesten wilde dieren zoals herten en gazelles weghouden van de kostbare oogst.

De eerste tamme dieren waren schapen. Herders hielden de grazende kuddes in het oog en beschermden ze tegen wolven.